

28.5.2013

Dnro 1806/4/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

POLIISI KIELSI KUVAAMISEN KADULLA

1

KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeessään 9.5.2012 Helsingin poliisilaitoksen kahden poliisimiehen toimintaa, joka oli kuvattu SUB TV-kanavan Lainvalvojat ohjelmassa 8.5.2012. Arvostelu kohdistui ohjelman tapahtumiin 7 minuutin 30 sekunnin ja 8 minuutin 15 sekunnin välillä. Tässä ohjelman kohdassa poliisipartio kielsi kahta tuntemattomaksi jäänyttä ulkopuolista henkilöä kuvaamasta poliisin toimenpidettä ja määräsi nämä henkilöt poistumaan paikalta. Tapahtumapaikkana oli jalkakäytävä yleisellä paikalla.

Ohjelma oli katsottavissa internetissä 120 päivän ajan julkaisusta ja katsoin ohjelman ennen selvitys- ja lausuntopyynnön laatimista. Enää tuota ohjelmaa ei ole käytettävissäni.

Ohjelmasta ilmeni, että kuvausta suorittaneet henkilöt määrättiin ”panemaan se kamera pois” ja määrättiin ”jatkamaan matkaa” paikalta. Henkilön poistattamisessa käytettiin tönimistä ja työntämistä vaikka ainakaan ohjelman perusteella kohdehenkilö ei vastustanut toimenpidettä.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Saatu selvitys

Vanhemmat konstaapelit A ja B kertovat yhteisessä selvityksessään seuraavaa.

Tilanteessa partiolla oli virkatehtävä, joka liittyi siihen, että eräs taksimatrustaja oli poistunut taksista maksamatta. Partion mukana oli Lainvalvojat -sarjan kuvaaja kuvaussopimuksen perusteella. Kuvaaja kuvasi tapahtumaa rakennuksen seinän vierestä. Kuvaajan selän taakse oli asettunut henkilö, joka kuvasi tapahtumaa kamerapuhelimella. Selvityksen mukaan tämä henkilö kuvasi tilannetta niin läheltä, että virkatehtävän kohteena olevan henkilön olisi varmuudella tunnistanut. Kuvaamiseen puututtiin tämän henkilön yksityisyyden suojaamiseksi.

Myös toinen paikalla ollut henkilö kuvasi tapahtumaa, ei kuitenkaan kuvaajan selän takana, mutta niin lähellä, että virkatehtävän kohteena olevan henkilön olisi kuvamateriaalista voinut varmuudella tunnistaa. Koska kuvausta suorittaneet henkilöt kertoivat tullessaan ulos ravintolasta lähteäkseen kotiin, heitä kehoitettiin jatkamaan matkaansa, mistä he kieltäytyivät. Koska nämä kaksi henkilöä haittasivat toiminnallaan poliisin virkatehtävän suorittamista, heitä käsket-

tiin poistumaan paikalta. Koska kumpikin henkilö ilmaisi sanallisesti, etteivät aio käskyä noudattaa ja jäivät seisomaan paikalleen, heidät siirrettiin työntämällä pieni matka.

Selvityksen mukaan tilanne oli uhkaava, koska tv-kuvaajan taakse asettunut henkilö oli ”aivan tarpeettoman lähellä kuvaajamme selän takana”. Tv-kuvaaja ei itse huomannut takanaan seisovaa henkilöä. Selvityksessä katsotaan, että tilanteessa syntyi vaara siitä, että kuvaajan huomattessa aivan liian lähellä takanaan olevan henkilön hän olisi saattanut hätkähtää, horjahdtaa, kompastua ja kaatua kameransa ja varusteidensa kanssa. Henkilön asettuminen niin lähelle tv-kuvaajan selän taakse oli selvityksen mukaan myös normaalista käytöksestä olennaisesti poikkeavaa eikä hänen aikomuksistaan voinut varmuudella tietää.

Selvityksen mukaan kysymys oli henkilön aiheuttamasta vaaratilanteesta asettumalla tarpeettoman lähelle tv-kuvaajan selän taakse ja varsinaisen virkatehtävän yksityisyyden suojan turvaamisesta.

Ylikomisario katsoo lausunnossaan kantelukirjoituksen ja paikalla olleiden (ylikomisariolla ei ole ollut käytössään ohjelman nauhoitetta) poliisimiesten antaman selvityksen perusteella, että tapahtumapaikka on ilmeisesti ollut yleistä aluetta. Tällaisella alueella on lähtökohtaisesti oikeus kuvata poliisimiesten toimintaa. Samoin lähtökohtaisesti yleisellä alueella on oikeus myös kuvata poliisitoimenpiteiden kohteena ollutta henkilöä.

Virkatehtävän suorittamiseksi voidaan aluetta kuitenkin tarpeen mukaan eristää poliisitoimenpiteen ajaksi, jos siihen on olemassa erikseen perusteltava syy. Samalla perusteella voidaan antaa myös käskyjä ja kehotuksia poistua tällaiselta alueelta. Ylikomisarion mukaan näitä perusteita ei ole tässä tuotu esiin.

Ylikomisarion mukaan viranomaisille on velvollisuus huolehtia kansalaisten yksityisyyden suojasta silloinkin, kun nämä ovat viranomaistoimenpiteiden kohteena. Tämä velvoittaa vain viranomaisia – ei sivullisia. Tällä perusteella kuvaamista tai kulkemista yleisellä paikalla ei lähtökohtaisesti voi kieltää. Ei myöskään filmiyhtiön kuvaajalle mahdollisesti aiheutuvan haitan perusteella, ellei se samaan aikaan aiheuta vaaraa taikka estä virkatoimen tekemistä.

Ylikomisarion mukaan tilanteessa riittävä toimenpide olisi ollut ohjeiden antaminen kuvaajalle mahdollisesta muusta kuvauspaikasta sekä muistutus kuvien käyttämisestä mahdollisesta muodostuvasta rikostunnusmerkistön täyttymisestä.

Helsingin poliisilaitos viittaa ylikomisarion lausuntoon ja yhtyy siinä esitettyyn.

Poliisihallitus ilmoittaa lausunnossaan perehtyneensä Lainvalvojat -sarjan jaksoon, jossa tapahtuma ilmenee. Poliisihallitus toteaa, että valokuvaamisen ennakkollinen estäminen on sananvapauden rajoittamista. Poliisihallitus yhtyy poliisilaitoksen näkemykseen siitä, että partio on toiminut virheellisesti kieltämällä valokuvauksen julkisella paikalla. Poliisihallitus katsoo, että vaikka sinänsä poliisilla on mahdollisuus estää yleisellä paikalla ulkopuolisten läsnäolon puhuttamistilanteen välittömässä läheisyydessä toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden suojaamiseksi, ei tämä pelkästään oikeuta valokuvauksen kieltoon. Lisäksi henkilön poistamiseksi paikalta on ensisijaisesti käytettävä asianmukaisia käskyjä ja määräyksiä. Fyysiseen kontaktiin tulee suhtautua pidättyväisesti. Poliisihallituksen mukaan tapahtumatilanteen perusteella poliisilla ei ole ollut tapahtumahetkellä perusteita ryhtyä fyysisiin toimenpiteisiin henkilöiden poistamiseksi paikalta.

3.2

Sovellettava säännökset

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkaista ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Poliisilain 20 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Pykälän 2 momentin mukaan henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa taikka hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä ja aiemman käyttäytymisensä perusteella vastaavassa tilanteessa on todennäköistä, että hän aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Poliisilain 18 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on tarpeen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, tutkinnan turvaamiseksi taikka onnettomuuspaikalla suoritettavien toimenpiteiden, toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden tai vaaraan joutuneen omaisuuden suojaamiseksi.

Poliisilain 26 §:n mukaan poliisimiehellä on tässä tai muussa laissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään oikeus yksittäistapauksessa antaa jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja.

Poliisilain 27 §:n 1 momentin mukaan poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina.

3.3

Kannanotto

3.3.1

Kuvaamisen kieltäminen

Perustuslaissa turvattuun sananvapauteen voidaan katsoa sisältyvän oikeus hankkia, välittää, valmistaa, ilmaista, julkaista, levittää ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä. Sananvapaussäännöstä sovelletaan kaikenlaisiin käytössä oleviin viestintätekniisiin menetelmiin. (Hallberg ym., Perusoikeudet, 2011, s. 462).

Sananvapauden rajoitusten on perustuttava lakiin. Perustuslain sananvapaussäännöksessä tarkoitettujen ennakkoesteiden kiellon piiriin kuuluvat paitsi viestien sisällön ennakkotarkastus myös sananvapauteen sisältyvien oikeuksien luvanvaraistaminen samoin kuin kaikki muut ennakollista estettä merkitsevät puuttumiset sananvapauteen (HE 309/1993 vp, s. 57).

Perustuslaissa taatun sananvapauden piiriin kuuluu myös valokuvaaminen. Rajanveto luvattoman ja sallitun kuvaamisen välillä on vakiintuneesti katsottu tehdyn rikoslain 24 luvun 6 §:n salakatselusäännöksessä. Julkisrauhan suojaamassa paikassa oleskelevan henkilön kuvaaminen täyttää salakatselusäännöksen tunnusmerkistön, jos kuvaaminen tapahtuu oikeudettomasti ja kuvaamisen kohteen yksityisyyttä loukaten. Rikoslain 24 luvun 3 §:n perusteella julkisrauhan suojaamia alueita ovat virastot, liikehuoneistot, toimistot, tuotantolaitokset, kokoustilat taikka muut vastaavat huoneistot tai rakennukset tai sellaisten rakennuksen aidatut pihalueet taikka kasarmialueet tai muut puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevat alueet, joilla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty.

Internetissä nähtävissä olleen ohjelman ja saadun selvityksen perusteella tapahtumapaikkana on ollut katuun rajoittuva jalkakäytävä. Käsitykseni mukaan kysymyksessä ei ole ollut rikoslaissa tarkoitettu julkisrauhan suojaama paikka.

Kuvaamisen kieltämiselle paikalla ei ole ollut lainmukaisia perusteita.

3.3.2

Paikalta poistaminen

Selvityksen mukaan kaksi kamerapuhelimella tapahtumia kuvannutta henkilöä haittasivat toiminnallaan virkatehtävien suorittamista. Lisäksi tilanne oli selvityksen mukaan uhkaava, koska tilanteessa on syntynyt vaara, että kuvaajan huomattessa takanaan olevan henkilön kuvaaja olisi saattanut tilanteessa horjahtaa tai kaatua.

Paikalta poistamiseen valtuuttava poliisilain 20 § edellyttää, että henkilön uhkauksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka, että hän käyttäytymisellään aiheuttaa taikka hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä ja aiemman käyttäytymisensä perusteella vastaavassa tilanteessa on todennäköistä, että hän aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Ohjelmasta tai selvityksistä ilmenneen perusteella käsillä ei mielestäni ole ollut poliisilain 20 §:ssä tarkoitettu tilanne. Tilanteessa ei käsitykseni mukaan ole ollut laissa tarkoitettu uhkaava rikos taikka huomattava häiriö taikka välitön vaara yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Käsitykseni mukaan kysymyksessä ei ole ollut myöskään poliisilain 18 §:n paikan ja alueen eristäminen, vaikka selvityksissä on vedottu rikoksesta epäillyn henkilön yksityisyyden suojaamiseen. Asiaa koskevan hallituksen esityksen HE 57/1994 vp mukaan yksityisyyden suoja on poliisilain 18 §:n yhtenä perusteena, koska ”poliisin toimenpiteiden luonne ja arkaluontoiisiin seikkoihin kohdistuva tehtäväpiiri edellyttää monesti muulloinkin toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden suojaamista sivullisilta... Säännöksen tarkoitus on turvata hienotunteisuusperiaatteen ja vähimmän haitan periaatteen toteutuminen.”

Käsitykseni mukaan alueen eristäminen toimenpiteen kohteen yksityisyyden suojaamiseksi ja lain tarkoittamin tavoin olisi edellyttänyt myös TV- kuvaajan poistamista alueelta. Kun näin ei ole tapahtunut, ei kysymyksessä näytä olleen lain tarkoittama eristäminenkään.

Totean, että tilanteessa ei ole ollut lainmukaisia edellytyksiä kysymyksessä olleiden kahden henkilön poistamiselle paikalta. Voin yhtyä Poliisihallituksen lausunnossaan esittämään, että tapahtumatalentteen perusteella poliisilla ei ole ollut tapahtumahetkellä perusteita ryhtyä fyysiisiin toimenpiteisiin henkilöiden poistamiseksi paikalta.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen siitä, että kantelunalaisessa tilanteessa ei ole ollut lainmukaisia perusteita kuvaamisen kieltämiseen eikä henkilöiden paikalta poistamiseen vanhempien konstaapelien A:n ja B:n tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennökset tästä päätöksestäni.